

1984/85:83

Fredagen den 15 februari

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Fyllnadsval till utskott

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen enhälligt föreslagit Marie-Ann Johansson (vpk) till ny suppleant i utbildningsutskottet.

Kammaren utsåg till

suppleant i utbildningsutskottet

Marie-Ann Johansson (vpk)

2 § Justerades protokollen för den 7 innevarande månad.

3 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Undertecknad ansöker härmed om ledighet från befattningen som riksdagsledamot under tiden den 8 april – den 8 maj 1985.

Orsaken till ledigheten är att jag ämnar inträda i befattning som ombudsman i VPK Mälardistriktet under ordinarie ombudsmans barnledighet.

Stockholm den 14 februari 1985

Hans Petersson

Denna ansökan bifölls av kammaren.

Tredje vice talmannen anmälde att *Jan-Olof Ragnarsson* (vpk) skulle tjänstgöra som ersättare för Hans Petersson i Hallstahammar.

*Om internationell
granskning av de
multinationella
läkemedels- och
kemiföretagens
verksamhet i
tredje världen*

4 § Svar på fråga 1984/85:283 om internationell granskning av de multinationella läkemedels- och kemiföretagens verksamhet i tredje världen

Anf. 2 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat mig om regeringen är beredd att ta initiativet till att en internationell undersökningskommission tillsätts med uppgift att granska de multinationella läkemedels- och kemiföretagens verksamhet i tredje världen.

Frågan är föranledd av gaskatastrofen vid den amerikanska kemikoncernen Union Carbides fabrik i Bhopal i Indien.

Det är här fråga om utomordentligt allvarliga hälso- och miljöproblem. Inom ramen för olika internationella organisationer är man också sedan länge upptagen med att utarbeta dels riktlinjer för multinationella företags verksamhet, dels olika typer av information och rekommendationer rörande användningen av produkter, såsom kemikalier eller läkemedel, som kan ha skadliga verkningar. Detta arbete är huvudsakligen inriktat på att skydda u-länderna mot obehörigt utnyttjande i kommersiellt och industriellt avseende till men för hälsa och miljö. I linje med sin traditionella u-landspolitik stöder Sverige detta arbete och spelar i flera fall en pådrivande roll.

De multinationella företagen är föremål för uppmärksamhet i en särskild FN-kommission med uppgift att utarbeta en uppförandekod för denna typ av företag. Denna kod avses också behandla frågor om de multinationella företagens verksamhet i u-länder. Sverige arbetar här aktivt för att få denna kod till stånd. Även inom OECD är Sverige verksamt när det gäller att utarbeta riktlinjer för denna typ av företag.

Eftersom de av Bertil Måbrink berörda problemen är föremål för betydande uppmärksamhet inom de internationella organisationerna, är det osannolikt att ytterligare ett organ, såsom en internationell undersökningskommission, skulle kunna påskynda lösningen av dessa frågor. Regeringen är därför icke beredd att nu ta initiativ till en sådan kommission.

Anf. 3 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

Jag har all respekt för de internationella FN-organisationerna, men faktum är att katastroferna trots det arbete som pågår ökar i u-länderna. Bhopal i Indien är ett exempel. Vi har andra, exempelvis när det multinationella företaget Shell i Botswana orsakade 400 lantarbetares död genom att man använt sig av insektsmedel som förgiftat vattenbrunnarna i området. Vi vet att bekämpningsmedel i Sri Lanka orsakar dubbelt så många dödsoffer som de traditionella u-landssjukdomarna. Jag skulle kunna rada upp exempel efter exempel. Katastroferna ökar, medan det inte hörs särskilt mycket av arbetet för att försöka stoppa detta.

Det här med uppförandekod har, vågar jag påstå, diskuterats länge – i tio år om jag inte missminner mig. Inte minst har jag och vpk haft uppe denna fråga i riksdagen i olika sammanhang.

Vi vet att de internationella organisationerna kan göra väldigt litet gentemot dessa stora multinationella företag. Vi vet också att de stora exportländerna, främst EG-länderna, USA och Schweiz, som tillverkar bekämpningsmedel, inte har någon lagstiftning genom vilken exporten av bekämpningsmedel kan kontrolleras eller förhindras. Det är fritt fram.

Vad som pågår nu i de utvecklade länderna i den rika världen är att när man förbjuder bekämpningsmedel, olika läkemedel osv. så flyttar de stora multinationella företagen över denna export just till u-länderna.

Herr talman! Jag tycker trots allt, herr utrikesminister, att Sverige borde ta initiativ till en internationell undersökningskommission, för det skulle kanske kunna påskynda även det internationella FN-arbetet. Det ligger visserligen inte i själva frågan, men jag skulle ändå vilja fråga utrikesministern en annan sak också. Om jag inte har alldeles fel, har Finland, tillsammans med ILO, tagit ett initiativ för att i u-länderna bygga upp en arbetarskyddsorganisation för att kunna skydda industri- och lantarbetarna i u-länderna. Detta är ett annat initiativ, som inte skulle försvåra det internationella arbetet utan snarare påskynda det. Jag vill fråga utrikesministern vad han tycker om det sista och om han inte kan hålla med om att om man tog initiativ till en undersökningskommission skulle det kunna påskynda den här frågans lösning.

Anf. 4 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag har ingenting i sak att invända mot vad Bertil Måbrink har sagt, nämligen att det förmodligen förekommer att multinationella företag och andra företag i u-länder använder såväl arbetsmetoder som utrustning och ämnen som är farliga för dem som arbetar där och för dem som bor där. Att en internationell kontroll är behövlig är en uppfattning som jag också delar.

Jag har sagt att regeringen inte nu är beredd att ta initiativ utan att vi vill arbeta inom de organ som finns. Jag har nämnt, tror jag, ILO i något sammanhang. Jag kan också nämna FN:s miljöorgan UNEP och kanske framför allt Världshälsoorganisationen, när det gäller läkemedel. Vi skall ta initiativ och arbeta inom dessa organ. Det är däremot alltid ett problem när flera organ arbetar med samma sak, och det är något som vi försöker undvika.

Inom utrikesdepartementet bedriver vi en utredning om möjligheterna att i handelsavtal få in en socialklausul enligt vilken en förutsättning för fri handel mellan länder skulle vara att arbetsmiljöförhållanden och vissa andra betingelser är sådana att det är rättvist att ge tullfrihet för olika varor, eller åtminstone medge fri import av dem. Men problemen är mycket stora, och jag vill inte underskatta de problem som Bertil Måbrink här har exemplifierat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Fredagen den
15 februari 1985

*Om hemspråks-
träningen för kur-
diska barn*

5 § Svar på fråga 1984/85:367 om hemspråksträningen för kurdiska barn

Anf. 5 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat mig vilka åtgärder regeringen vidtagit med anledning av att den turkiska regeringen via svenska ambassaden i Ankara och genom sin ambassadör här i Stockholm framfört kritik mot att kurdiska barn från Turkiet får undervisning i kurdiska här i Sverige.

Det är riktigt att den turkiska regeringen genom sin ambassad har tagit kontakt med utrikesdepartementet i ärendet. Härvid har företrädaren för ambassaden informerats om innehållet i de svenska reglerna beträffande hemspråksträning för invandrarbarn i förskolan.

Anf. 6 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga.

Det som har hänt är ju ganska anmärkningsvärt. Regeringen i ett annat land har alltså genom sina diplomatiska kanaler vänt sig till den svenska regeringen och framfört sina åsikter om hur vi här i Sverige, i våra kommuner, skall ordna hemspråksundervisningen. Åsikterna sträcker sig f. ö. litet längre än till att omfatta bara hemspråksundervisningen, även om det är den som använts i detta sammanhang.

Den turkiska regeringens handlande är verkligen anmärkningsvärt och måste enligt min uppfattning tillbakavisas mycket bestämt.

Vad vi närmast kan jämföra med är vad som hände i Sverige under den grekiska militärjuntans tid 1967–1973, då vi hade motsvarande problem. Dåvarande grekiska myndigheter krävde att grekiska flyktingars barn skulle sättas i de skolor som militärjuntan tyckte var lämpliga, och detta är ett analogt fall. Den gången protesterade den svenska regeringen ganska kraftigt.

Den turkiska regeringen, såväl den nuvarande som tidigare regeringar, erkänner inte – som vi alla vet – att det finns några kurder. Även om det bor uppemot åtta tio miljoner kurder i Turkiet, finns de varken i sinnevärlden eller i verkligheten enligt de kurdiska regeringarnas bedömningar.

Denna uppfattning hävdar man nu också i Sverige, och kanske även i andra länder. Den turkiska regeringen fortsätter att förfölja de kurdiska flyktingar som har kommit hit för att söka skydd och för att kunna leva ett drägligare liv än vad de har möjlighet till i sitt hemland.

Den turkiska regeringens handlande är inte riktat enbart mot hemspråksundervisningen vid daghemmet i Tensta, utan avsikten är att skrämja den kurdiska invandrargruppen i Sverige. Det har också väckt mycket stor oro bland de kurdiska invandrarna. Vi vet att det finns kurdiska föräldrar som av rädsla för repressalier underlåter att tala om att deras barn är kurder. De sätter hellre barnen i turkiska hemspråksklasser därför att de blir utsatta för påtryckningar och hot när de skall registrera sina barn. När ett nyfött barn skall registreras vid ambassaden här i Sverige får det inte ha ett kurdiskt

namn, utan det skall vara turkiskt. Kurderna kan också få svårigheter att förnya sina pass, osv.

Det är alltså en avsikt bakom den här kritiken som sträcker sig längre än till anmärkningarna mot den kurdiska hemspråksundervisningen i Tensta. Jag skulle därför vilja att utrikesministern litet klarare tog avstånd från detta och gav uttryck åt vad regeringen anser om sådana här påtryckningar, ungefär som man gjorde under åren 1967–1973 när det gällde den grekiska militärjuntans agerande i Sverige.

Anf. 7 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag vill bara i korthet säga att vi vid den turkiska ambassadens uppvaktnings här i Stockholm inte har inlåtit oss på någon diskussion huruvida undervisning i kurdiska bör ges till kurdiska barn. Vi har bara redovisat de bestämmelser som gäller, och därmed har diskussionen för vår del varit avslutad. Jag tycker inte att vi behöver motivera inför främmande makt varför undervisningen i kurdiska ges. Däremot kan vi redovisa vilka bestämmelser som gäller för hemspråksundervisning och som antagits av de svenska myndigheterna.

Anf. 8 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag håller helt och hållet med utrikesministern om att det inte finns någon anledning för utrikesministern, UD eller den svenska regeringen att ge sig in i någon diskussion om sakförhållandet. Det finns det givetvis inte, och på den punkten är vi helt överens. Jag tycker det är bra att regeringen har hänvisat till de svenska bestämmelserna.

Men vad man skulle önska är att regeringen via utrikesministern uttryckte en kraftigare protest och inte nöjde sig med att, som det sägs i frågesvaret, lämna information. Som jag sade i mitt första anförande är nämligen detta anmärkningsvärt. Enligt vad jag vet har det bara inträffat en gång tidigare i modern tid – det var just när den grekiska militärjuntan satt vid makten i Grekland – att andra regeringar har framfört liknande propåer till svenska myndigheter. Sådana borde avvisas offentligt och på ett bestämt sätt.

Man borde alltså inte bara ha informerat om bestämmelserna. På den turkiska ambassaden känner man säkerligen väl till dessa. De är inte den grundläggande orsaken till det här utspelet, utan man använder dem som ett skäl. Den verkliga orsaken är att man vill göra klart för de kurdiska invandrarna från Turkiet att de inte skall försöka utveckla sin kurdiska identitet här i Sverige utan uppträda som turkar. Det är detta som är den viktiga bakomliggande orsaken. Därför borde regeringen klarare ta avstånd och göra en kritisk kommentar.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1984/85:113 till näringsutskottet

7 § På förslag av tredje vice talmannen beslöt kammaren kl. 09.18 att ajournera sina förhandlingar till kl. 14.00, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

8 § Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00 under ledning av talmannen.

9 § Anmäldes och bordlades

Förslag

1984/85:17 Fullmäktiges i riksbanken förslag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank och i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)

10 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1984/85:2837 av *Allan Ekström*

1984/85:2838 av *Anders Björck m. fl.*

1984/85:2839 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*

1984/85:2840 av *Börje Stensson* och *Lars Ernestam*

1984/85:2841 av *Ulf Adelson m. fl.*

1984/85:2842 av *Marianne Stålberg* och *Nils-Olof Gustafsson*

Ändring i lagen (1950:596) om rätt till fiske m. m. (prop. 1984/85:107)

1984/85:2843 av *Knut Wachtmeister m. fl.*

Avräkning vid återbetalning av skatter och avgifter, m. m. (prop. 1984/85:108)

1984/85:2844 av *Bertil Fiskesjö* och *Kersti Johansson*

1984/85:2845 av *Karin Ahrland*

1984/85:2846 av *Per-Olof Strindberg*

Effektivare delgivning (prop. 1984/85:109)

11 § Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1984/85:30 Avdragsrätt för gåvor till internationellt biståndsarbete

1984/85:32 Avdragsrätt för förskottsräntor

1984/85:33 Bolagsskattesatsen vid 1985 års taxering (prop. 1984/85:112)

Lagutskottets betänkanden

1984/85:20 Panträttsreglerna i jordabalken och sjölagen m. m. (prop. 1984/85:54)

1984/85:21 Ändring i luftfartslagen (prop. 1984/85:105)

Utrikesutskottets betänkande

1984/85:6 Förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia (prop. 1984/85:56)

Försvarsutskottets betänkanden
1984/85:7 Värnpliktsförmåner (prop. 1984/85:100 delvis)
1984/85:8 Beredskapsbudget för totalförsvaret (prop. 1984/85:100 delvis)

Socialutskottets betänkande
1984/85:11 Familjeplanering och abort (prop. 1984/85:48)

Nr 83

Fredagen den
15 februari 1985

*Meddelande om
interpellation*

*Meddelande om
frågor*

12 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 14 februari

1984/85:95 av *Jörgen Ullenhag* (fp) till utbildningsministern om högskolestuderandes förkunskaper i svenska och engelska:

Inom vissa högskoleutbildningar är det svårt att bedriva en meningsfull utbildning, beroende på att många studerande har helt otillräckliga kunskaper i svenska och engelska.

Vid utbildningsutskottets besök på Karolinska institutet den 14 februari framhölls från institutets ledning, att den nuvarande situationen är oacceptabel. De bristande förkunskaperna har lett till att hälften av de studerande inom tandläkarutbildningen nu underkänns i viktiga tentamina.

Mot denna bakgrund vill jag fråga utbildningsministern:

Vilka åtgärder kommer att vidtas för att studerande som antas till olika högskoleutbildningar skall ha tillräckliga förkunskaper i svenska och engelska?

13 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 14 februari

1984/85:413 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till försvarsministern om värnpliktingas skador i samband med vinterutbildning:

Vid övningar i vinterutbildning vid K 4 i Arvidsjaur har uppmärksammats att de deltagande soldaterna i flera fall ådragit sig köldskador. Det har också påtalats att de som skadats inte tagits ur övningen och förts till vård på ett tillfredsställande sätt.

Jag vill därför fråga försvarsministern:

Avser försvarsministern att vidta några åtgärder för att undvika att värnpliktiga kommer till skada under vinterutbildning?

Fredagen den
15 februari 1985

1984/85:414 av tredje vice talman *Karl Erik Eriksson* (fp) till finansministern om tullkontroller på obekväm arbetstid:

*Meddelande om
frågor*

Förslaget att ta betalt för tullkontroller på "obekväm arbetstid" har skapat stor oro. I gränstrakterna känner man osäkerhet inför de nya bestämmelserna och är orolig för att de nya avgifterna skall påverka den livliga gränshandeln som alla upplever som positiv.

Min uppfattning är att det är felaktigt att lägga en extra avgift på uttag av en skatt; tull är egentligen en form av skatt. Med den nuvarande låga tullfria gränsen (för korttidsresor 500 kr.) kommer den nya avgiften att innebära omfattande pappersexercis och byråkrati. Men om nu förslaget kommer att genomföras så är det viktigt att klarhet skapas om de blivande bestämmelserna.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande frågor till finansministern:

Avser statsrådet att i samband med eventuellt införande av en särskild avgift på tullförrättning höja den tullfria gränsen för att minska byråkratin?

Kommer statsrådet att medverka till att enskilda resenärer som medför varor som uppgår till tullpliktigt belopp inte behöver erlægga den föreslagna extra avgiften?

Är statsrådet beredd redogöra för hur avgiften kommer att uttas då man från exempelvis Norge ordnar inköpsresor i Sverige med chartrade bussar?

14 § Kammaren åtskildes kl. 14.01.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert